Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködés / The Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC)

Napjainkban Európától Ázsiáig, az amerikai kontinensen, Afrikában is egyre nagyobb szerepet kapnak a regionális intézmények, legyen annak célja akár biztonságpolitikai akár gazdasági vagy ezek ötvözete. Földünk több kontinensén a földrajzilag egymáshoz közeli országok gazdaságát „formális regionális együttműködési egyezmény" fogja össze. Ilyen például Európában az Európai Unió, Ázsiában az ASEAN, Amerikában a Mercosur, NAFTA stb. Azonban az APEC mind a négy földrészt érintő egyedülálló együttműködési forma, amelynek alapító tagországai Ausztrália, Brunei, Fülöp-szigetek, Indonézia, Japán, Kanada, Korea, Malajzia, Thaiföld, USA, Szingapúr, Új-Zéland, majd csatlakozott Kína, Hongkong, Tajvan, Mexikó, Pápua Új-Guinea, Chile, Vietnám, Oroszország, Peru.

Az APEC létrejötte, tevékenysége, célkitűzések

Az APEC kormányközi szervezet, 1989-ben alakult Ausztrália kezdeményezésére. A szervezet fő céljai: a térség gazdasági növekedésének segítése, az életszínvonal növelése, a nyitott multilaterális kereskedelmi rendszer erősítése, a szabadkereskedelem elérése 2020-ra.

Az APEC különleges formáció a nemzetközi szervezetek világában, egyezményei nem kötelezőek a tagországokra. Együttműködéssel, dialógus és tapasztalatcsere alapján próbálja elősegíteni a térség áru-és tőkeáramlását. A döntéseket konszenzussal hozzák, végrehajtásuk azonban önkéntes. Nemcsak az Európai Uniótól különbözik, hanem a WTO-tól vagy az OECD-től is, mert nincsen semmilyen jogi szabályozása és formális tárgyalási ülésszakai. Az APEC elnöksége és a csúcstalálkozó helyszíne évente rotál a tagállamok között.

Az első csúcstalálkozót 1989-ben tartották Canberrában, amely eredetileg a politikai dialógusok laza fóruma lett volna.

1993-ban az amerikai Blake Island-on a tagországok gazdasági vezetői felvázolták az APEC jövőjét, melyet elsősorban a stabilitásban, a biztonságban és a jólétben látták.

1994-ben az APEC tagjai az un. bogori célokban határozták meg alapvető céljukat a kereskedelem és a beruházások liberalizációját, további céljuk, hogy 2010-re a fejlett, 2020-ra pedig a fejlődő tagországokban is megvalósuljon a szabad és nyílt kereskedelem és befektetés.

A szervezet működésében és céljaiban változást hozott az oszakai találkozón (1995) elfogadott ún. Oszakai Akció Agenda, mely a következő tíz alapelvet fogalmazta meg:

1. Teljes körűség: a liberalizáció minden olyan akadályra kiterjed, mely hosszú távon a nyílt és szabad kereskedelem, befektetések eléréséhez szükséges
2. WTO-konzisztencia: minden intézkedés a WTO elveivel megegyező
3. Összehasonlíthatóság: a szervezet tagjai törekedni fognak kereskedelem és beruházás liberalizációs politikájuk szinkronban legyenek egymással

4. Diszkriminációmentesség
5. Transzparencia a megfelelő jogszabályok, törvények, intézkedések területén
6. „Standstill” – újabb védelmi eszközök nem vezethetők be az egymással folytatott kereskedelemben
7. Minden tagnak egyidejűleg el kell kezdeni és folytatni a liberalizációs folyamatot
8. Rugalmasság: a tagok eltérő fejlettsége rugalmasságot igényel a liberalizációt illetően
9. Gazdasági és technikai együttműködés
10. Jelentőség, haladás és hatékonyság: a tagoknak fenntartható gazdasági növekedést és fejlődést kell eredményezniük

Mind az oszakai mind a 1996-os manilai csúcstalálkozó fő célja volt a tagállamok közötti kereskedelem és beruházások liberalizációja. Új korszakhoz érkezett a szervezet, mivel nem az volt a cél, hogy saját piacaikat védjék, hanem liberalizálják a kereskedelmet és befektetéseket, érvényesülve a szabad piac deregulációs szabálya. Ez azért is volt meglepő, mert az APEC nemcsak fejlett országokat tömörít, hanem szegényebb, fejletlenebbeket is. Ezáltal olyan problémák keletkeztek, melyekkel eddig nem szembesültek. Azonban az APEC jövőbeni célja nemcsak a liberalizációs politika fenntartása, hanem eredeti céljának megvalósítása, a tagállamok közötti közvetlen párbeszédek, fórumok koordinálása is. Ezeken a fórumokon lehetőség van, hogy a tagállamok közösen kidolgozzanak a gazdasági liberalizáció és a gyors növekedésből adódó problémák feloldására különböző megoldási módokat, lehetőségeket, tapasztalatokat, információkat tudnak cserélni.

Az 1996-os manilai találkozón a tagok egy újfajta gazdasági és technikai kooperáció lehetőségét vitatták meg. A fejlett országok részéről az eddigi egyoldalú segítségnyújtás helyett, egy kölcsönös együttműködési kapcsolat kialakítását hangsúlyozták. Egy újfajta politikát dolgoztak ki, mely alapvetően hangsúlyozza a technológiai fejlesztés, képzés szükségességét, a már bevált gyakorlatok megosztását, valamint minden olyan tevékenységet, mely a régió erőforrásainak hatékony kiaknázását lehetővé teszi és növeli a célkitűzések eredményességét. Több gazdasági, technológiai és oktatással kapcsolatos programot, együttműködési formákat, alapokat hoztak létre.

2011 változatos év volt az APEC gazdaságai számára, rendkívüli nehézségekkel dúsított gazdasági fellendülés jellemezte az évet. A régió belső viszonyait tekintve, több országot pusztító természeti katasztrófák sújtották, földrengés Új-Zélandon, földrengés és cunami Japánban, vulkánkitörés Chilében, áradás Ausztráliában, a Fülöp-szigeteken és Thaiföldön, halálos tájfunok Kínában, Tajvanon, szélvihar az Egyesült Államok és egyéb kedvezőtlen időjárási viszonyok az amerikai kontinensen. Eltekintve a mérhetetlen emberi veszteségektől, a természeti katasztrófák okozta gazdasági károk mérhetetlen nagyságot értek el, és nagy zavart okoztak a régió termelési és ellátási viszonyaiban.

A külső viszonyokat tekintve, az APEC-régiót is elérték az euró övezet gazdasági és pénzügyi zavarok negatív hullámai. A hatás nagysága a szerint is változik, hogy milyen fokú a gazdaság függősége a külső kereskedelmi és pénzügyi tényezőktől, valamint a hazai kereslet ösztönzésének képessége.

Egyesült Államok: 2011 negyedik negyedévében éves szinten 2,8%-kal nőtt az ország gazdasága, a harmadik negyedév 1,8%-os növekedéséhez képest. 2011 éves átlagát tekintve, az amerikai gazdaság 1,7%-kal növekedett, mely jóval nagyobb visszaesés, mint a 2010-ben elért 3%.

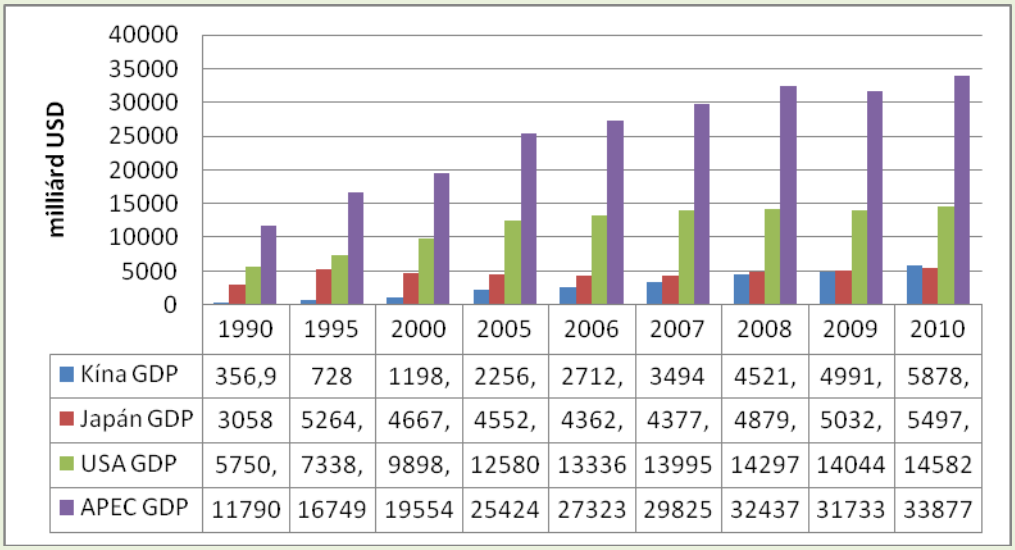
Japán: a japán gazdasági aktivitás félbeszakadt a 2011. márciusi pusztító földrengés és az azt kísérő szökőár következtében. Az ellátási csatornák helyreállítása javította a fogyasztók bizalmát, melynek következtében növekedett a belső fogyasztás. Következésképpen, 2011 harmadik negyedévében a reál GDP éves szinten 6,8%-kal növekedett, melyen belül a lakossági fogyasztás mértéke 2,4%. Rövidtávon az erős japán yen továbbra is csúcson marad az amerikai dollárral szemben, mely az import árak mérséklődését, azonban az export árak növekedését jelenti. Valódi növekedés várható a következő negyedévekben is, ami az amerikai gazdaság fellendülésének és a gyorsított ütemű állami beruházásoknak köszönhető.

2011 harmadik negyedévében az ausztrál, az új-zélandi és a kanadai gazdaság is jól teljesített. Éves szinten a kanadai gazdaság 3,4%-kal növekedett, az ausztrál és az új-zélandi GDP 3,8% és 3,9%-kal bővült.

Kína: az év eleji szigorú kínai monetáris politika következtében mérséklődött a gazdasági növekedés. A GDP növekedési üteme egész 2011-ben fokozatosan lassult, de még így is a negyedik negyedévben éves szinten elérte a 8,9%-ot. Az európai és az amerikai piacok gyengülő kínai importigénye csökkentett exportbevételekhez vezetett. Az ingatlanpiaci kilátások következtében a beruházások is mérséklődtek. Az emelkedő béreknek köszönhetően a lakossági fogyasztás bővült.

Az 1-9. sz. táblázatok bemutatják, hogy hogyan alakult az APEC fő gazdaságainak, Kína, Egyesült Államok, Japán és az egész szervezet főbb gazdasági mutatóinak alakulása 1990-től 2010-ig.

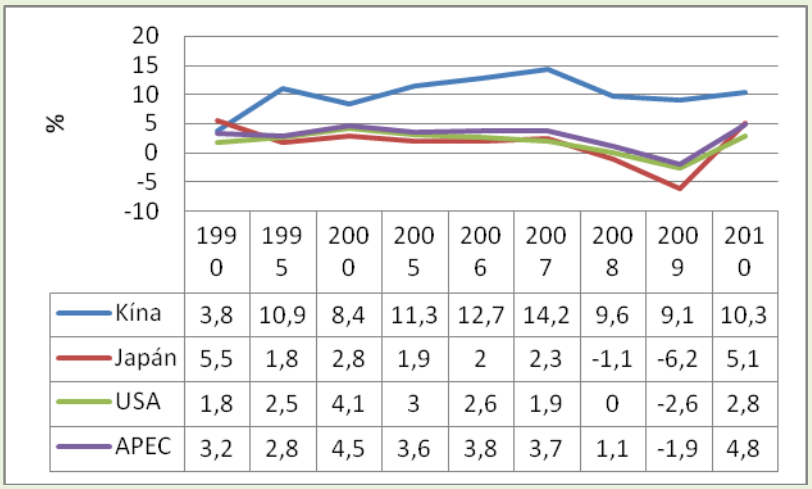
1. sz. táblázat: Kína, Japán, USA és az APEC-országok bruttó nemzeti összterméke 1990–2010

	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kína GDP	356,9	728	1198,	2256,	2712,	3494	4521,	4991,	5878,
Japán GDP	3058	5264,	4667,	4552,	4362,	4377,	4879,	5032,	5497,
USA GDP	5750,	7338,	9898,	12580	13336	13995	14297	14044	14582
APEC GDP	11790	16749	19554	25424	27323	29825	32437	31733	33877

Forrás: APEC

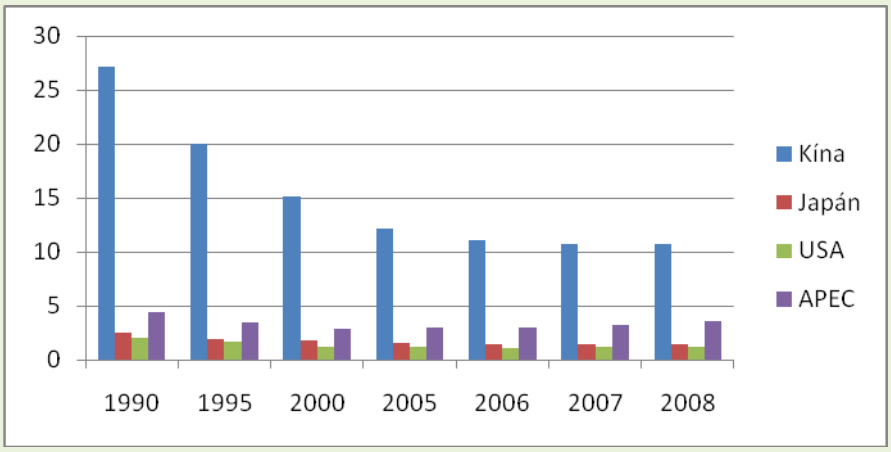
2. sz. táblázat: Kína, Japán, USA és az APEC-országok GDP éves növekedési üteme 1990-2010

	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kína	3,8	10,9	8,4	11,3	12,7	14,2	9,6	9,1	10,3
Japán	5,5	1,8	2,8	1,9	2	2,3	-1,1	-6,2	5,1
USA	1,8	2,5	4,1	3	2,6	1,9	0	-2,6	2,8
APEC	3,2	2,8	4,5	3,6	3,8	3,7	1,1	-1,9	4,8

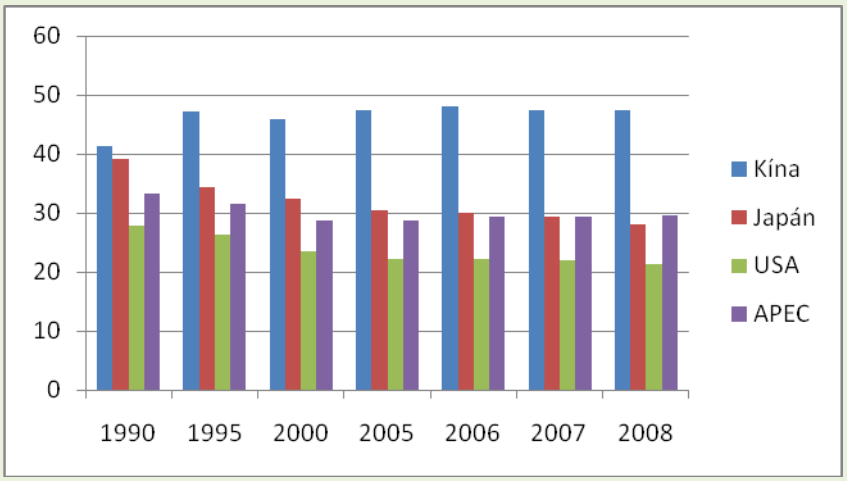
Forrás: APEC

3. sz. táblázat: A mezőgazdaság GDP-hez viszonyított aránya Kína, Japán, USA és az APEC-országok esetében, 1990-2008 (%)

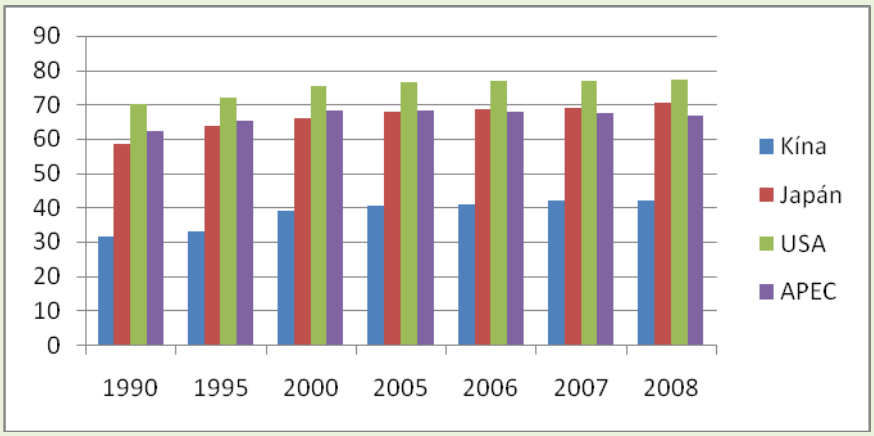
Forrás: APEC

4. sz. táblázat: Az ipar GDP-hez viszonyított aránya Kína, Japán, USA és az APEC-országok esetében, 1990-2008 (%)

Forrás: APEC

5. sz. táblázat: A szolgáltatások GDP-hez viszonyított aránya Kína, Japán, USA és az APEC-országok esetében, 1990-2008 (%)

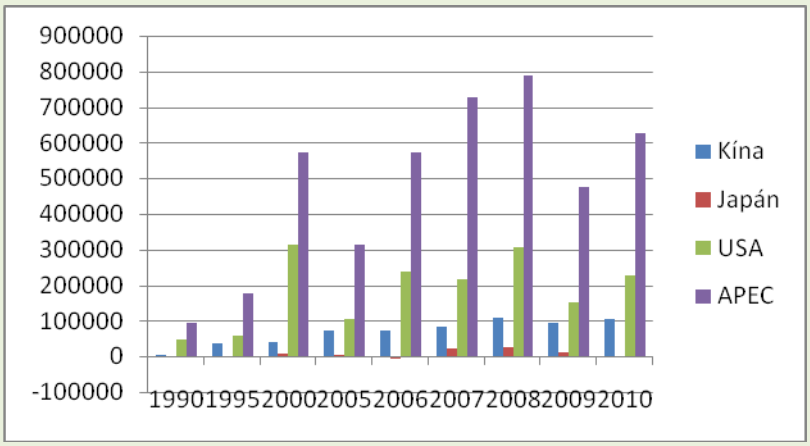
Forrás: APEC

6. sz. táblázat: A költségvetés GDP-hez viszonyított aránya Kína, Japán, USA és az APEC-országok esetében, 1990-2010 (%)

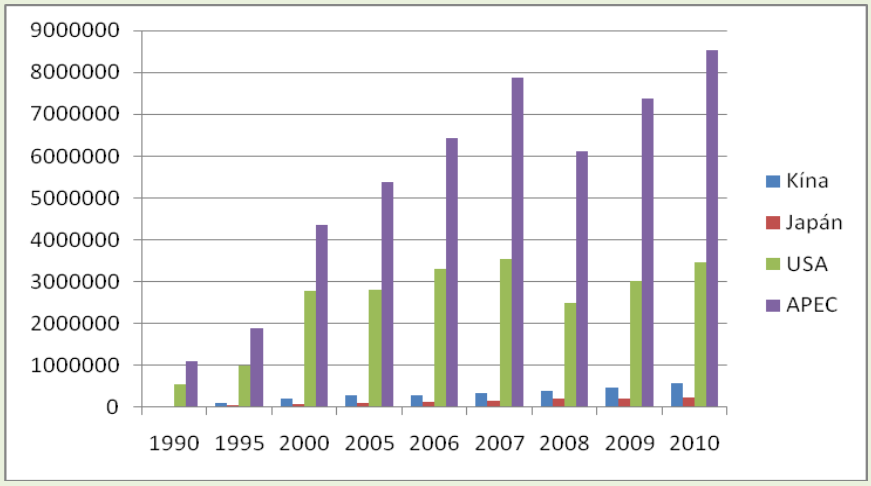
Forrás: APEC

7. sz. táblázat: A közvetlen külföldi tőkebefektetések áramlása Kína, Japán, USA és az APEC-országok esetében, 1990-2010 (millió USD)

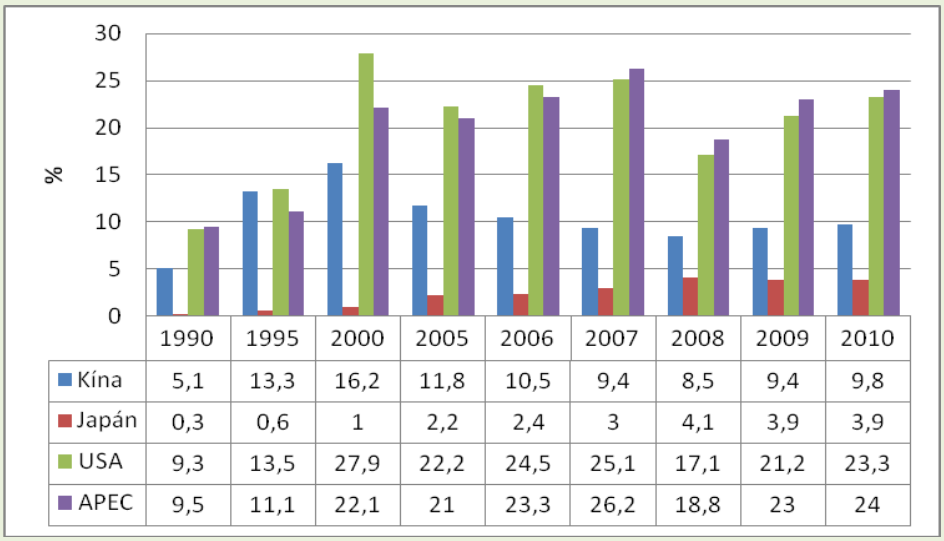
Forrás: APEC

8. sz. táblázat: A közvetlen külföldi tőkebefektetések állománya Kína, Japán, USA és az APEC-országok esetében, 1990-2010 (millió USD)

Forrás: APEC

9. sz. táblázat: A közvetlen külföldi tőkebefektetések állománya a GDP %-ban Kína, Japán, USA és az APEC-országok esetében, 1990-2010

	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kína	5,1	13,3	16,2	11,8	10,5	9,4	8,5	9,4	9,8
Japán	0,3	0,6	1	2,2	2,4	3	4,1	3,9	3,9
USA	9,3	13,5	27,9	22,2	24,5	25,1	17,1	21,2	23,3
APEC	9,5	11,1	22,1	21	23,3	26,2	18,8	23	24

Forrás: APEC

Az APEC jövőbeni politikái

Az Osakai találkozón elfogadott ún. Osakai Akció Agenda a liberalizációra vonatkozóan 10 fontos elvet fogadott el fő prioritásként.

A szövetségen belüli országok gazdasági fejlődése jelentős, ezért inkább a fejlődés negatív hatásaira kell felhívni a figyelmet, és megoldást találni e hatások megelőzésére, mely területek a következők:

1. A tagországok közötti kiélezett verseny folyik a gazdasági növekedés és az új munkamegosztás következtében

2. Egyenlőtlen jövedelem elosztás és regionális fejlődés a szabad verseny miatt
3. A gyors gazdasági fejlődés okozta megnövekedett nyersanyag és energia kereslet, valamint ennek hatása a világ keresleti-kínálati viszonyára
4. Környezetszennyezés, környezetvédelmi tudatosság
5. Globális környezetvédelmi kérdések

1. A gazdasági növekedés és az új típusú munkaelosztás következtében a tagországok közötti kiélezett verseny alakult ki. A múltban az APEC-régión belül a tagállamok gazdasági fejlődése eltérő mértékű volt, ennek következtében egyfajta hierarchia alakult ki közöttük az ipari ágazatokat illetően. Azonban a fejlődés felgyorsulásának eredményeképp, a verseny új helyzeteket teremtett. A tagállamok többsége hasonló nézeteket vallott iparágának jövőbeni szerepéről, így elkezdték azt szerkezetileg átalakítani, hogy céljukat elérjék. Az autógyártás jól példázza az iparágakat illető versenyhelyzet kialakulását. Több APEC-állam az autóipart határozta meg a legfontosabb fejlesztendő iparágként. Azonban autókat nagyrészt a belföldi piac számára gyártottak, a külföldi tőkét noha nem zárták ki, de erősen korlátozták a külföldi érdekeltségű vállaltokat, limitálták a termelési mennyiséget.

A gazdasági liberalizáció meghirdetését követően a piac is nagyobb lett, és így a régión belüli autóalkatrész kereskedelem is könnyebbé vált. A nemzetközi érdekeltségű vállalatok is arra törekedtek, hogy a régión belül szerezzék be az alkatrészeket és a gyáregységeket is integrálják. „Ázsia-autót” próbálnak gyártani, mely megfelel az ázsiai piac minden követelményének. Ilyen a malajziai nemzeti autó is a „Proton”.

2. Kelet-Ázsiában egykor a jövedelmek közötti különbségek kisebbek voltak más régiókhoz viszonyítva. Kínában, ahol az éves jövedelem nem éri el az 500 dollárt, sokan lettek milliomosok kihasználva a szabadkereskedelem adta lehetőségeket. Azonban a piacgazdaság csak tovább tágítja a jövedelemollót, mely társadalmi feszültségeket kelt. A regionális fejlődés is differenciált, a verseny miatt a befektetések nagyobb része a városokra koncentrálódik, növelve ezzel a kevésbé fejlett területek lemaradását. Kínában például a keleti part menti régiók és az ország belsejében lévő területek közötti óriási a különbség.

3. Jelentős populációjával Ázsia gyors gazdasági fejlődése jelentős hatást fog gyakorolni a világ erőforrásainak kereslet-kínálati viszonyára. A japán Gazdasági és Energetikai Intézet előrejelzései szerint Dél- Ázsia olajszükséglete 2005 és 2010 között 6%-kal, 2010 és 2015 között pedig 3,5%-kal növekszik. Egyedül Japánban és Európában prognosztizálnak csökkenést. A világ energiaigényének növekedésével a kínálati ár is növekszik, ami a keresletet fékezheti. A másik lehetőségként felmerülhetnek az alternatív energiaforrások is, mely biztosan egy új energia piaci struktúrát teremtene.

4. A megnövekedett energiafogyasztás légszennyezést okoz. Napjainkban Kína számos területének komoly víz és levegőszennyezéssel kell szembesülnie. Ha nem történik komoly beruházás a környezetszennyezés ellenőrzésére, súlyosabb problémákat fog okozni. A régió országaiban szigorú környezetvédelmi szabályozás van érvényben, azonban ezeket a törvényeket nem hajtják következetesen végre.

5. A globális környezetvédelem kérdését sokkal egyszerűbben lehetne kezelni, ha először a helyi környezetszennyezés problémáját sikerülne kezelni. A globális felmelegedés és savas esők kérdését, melyek hatása nem azonnal jelentkezik, csak nemzetközi keretek között lehet megoldani. Az APEC tagországai lesznek felelősek 2010-re a világ szén-dioxid és kén-dioxid kibocsátásának ¾-ért, ezért a globális környezetvédelmi témák megvitatása nem lehetséges a régió közreműködése nélkül.

Az APEC szervezetét eredetileg azért hozták létre, hogy a tagországok számára fórumot biztosítsanak a különböző társadalmi és gazdasági rendszerek, kérdések megvitatására. Döntéseiket konszenzussal hozzák. A konfliktusok megoldása érdekében együttműködnek, figyelembe veszik a régió országainak különbözőségét. Napjainkig rengeteg tanulmány és kutatás készült, nemzetközi szimpóziumokat, szemináriumokat tartottak. Kiterjesztették a fórumot nem csupán kormányközi, hanem üzleti és tudományos szinten is. Némi kérdőjelet állít azonban az APEC-liberalizáció elé, hogy a tagországok között eltérés mutatkozik terület, népesség, természeti adottságok, gazdasági fejlettség és politikai berendezkedés szempontjából is, ami azzal fenyeget, hogy az APEC a kudarcáról elhíresült „mini Dohává" válik. A szervezetet a látszólagos egység ellenére számtalan ellentét sújtja. Az Egyesült Államok például szabadkereskedelmi egységgé fejlesztené a fórumot, ebben támogatja Szingapúr és Kanada is. Japán és Pápua-Új Guinea viszont a lassú és fokozatos liberalizáció híve. Azonban Amerika nemcsak liberalizálni, hanem fokozottan ellenőrizni és a terrorizmus elleni harc szolgálatába szeretné állítani a régiót.

A szervezet 2011-es honolului csúcstalálkozóján az APEC vezetői megerősítették, hogy a kereskedelem és a beruházások liberalizációja által kívánják csökkenteni az országok közötti gazdasági különbségeket. Mindenesetre az APEC meghatározó gazdasági erővel bíró térség, 21 tagországában 2,5 milliárd fő él. A térség kereskedelme a világkereskedelem 47%-át teszi ki, a lakosság 65%-a (1,7 milliárd ember) viszont egyelőre nem részesül a globalizáció áldásaiból. Kérdés, hogy a liberalizáció, mint fő cél mennyire és mennyi idő múlva valósítható meg teljes mértékben a térségben és minden tagállam érdekét szolgálja-e.

(Fábián Emília)

Források

1993 Leader's Declaration, Seattle Declaration, APEC Leaders Economic Vision Statement. In: http://www.apec.org/Meeting-Papers/Leaders-Declarations/1993/1993_aelm.aspx

1994 Leader's Declaration, Bogor Declaration, APEC Economic Leaders' Declaration of Common Resolve. In: http://www.apec.org/Meeting-Papers/Leaders-Declarations/1994/1994_aelm.aspx

1995 Leader's Declaration, Osaka Declaration, APEC Economic Leaders' Declaration for Action. In: http://www.apec.org/Meeting-Papers/Leaders-Declarations/1995/1995_aelm.aspx

1996 Leader's Declaration, Subic Declaration, From Vision to Action. In: http://www.apec.org/Meeting-Papers/Leaders-Declarations/1996/1996_aelm.aspx

2011 Leader's Declaration, The Honolulu Declaration- Toward a Seamless Regional Economy. In: http://www.apec.org/Meeting-Papers/Leaders-Declarations/2011/2011_aelm.aspx

APEC Economic Trends Analysis, February 2012. In: http://publications.apec.org/publication-detail.php?pub_id=1258

APEC Outcomes and Outlook 2011/2012. In: http://publications.apec.org/publication-detail.php?pub_id=1247

APEC statistics database. In: http://statistics.apec.org/index.php/key_indicator/kid_result_flash/66

Artner, A.: APEC-csúcs: optimizmus bent, pesszimizmus kint. In: Hírfutár, MTA Világgazdasági Kutatóintézet, 2004. december

Blahó, A., Prandler, Á.: Nemzetközi szervezetek és intézmények, Aula, 2005.

Hirai, H.,Matsuo, Y., Uno, H., Nagatomi, Y.: Supply and Demand Analysis on Petroleum Products on Crude Oils for Asia and the World, The Institute of Energy Economics, Japan, April 2008. In: http://eneken.ieej.or.jp/en/data/pdf/455.pdf

Manila Action Plan for APEC, Strengthening Economic and Technical Cooperation, MOFA. In: http://www.mofa.go.jp/policy/economy/apec/1996/mapa/vol1/ecotech.html